

Rakkaista erotettu, vertaisista eristetty, turvallisen paikan etsijä

YKSIIN TULLEIDEN NUORTEN KOKEMUKSIA INSTITUTIONAALISESTA ELÄMÄSTÄ SUOMESSA

Iida Kauhanen

Iida Kauhasen koskettava lektio oli pianon säestämä puhe Suomeen lapsena yksin tulleelle turvapaikanhakijalle. Pianon ääressä Iida Kauhanen, etualalla vastaväittäjä Eeva Puumala. Kuva: Alekski Kauhanen.

Sanotaan, että olet yksin tullut.

Mutta sinä kerroit minulle, että lähdit matkaan muutaman muun kaltaisesi nuoren kanssa, et yksin (ks. myös Hopkins & Hill 2008). Yksi heistä oli paras ystäväsi. Matkalla joukkoon liittyi lisää nuoria. Osa suuntasi muualle. Parhaan ystäväsi kanssa matkustit aina Suomeen asti. Silti, Suomessa sinusta tuli yksintullut.

Sinä sait asua ystäväsi kanssa, mutta monet muut eivät. Serkukset erotettiin eri kaupunkeihin, koska toinen heistä oli yli 17-vuotias ja toinen alle 15. Kotimaassasi iällä ei ollut niin paljon väliä. Kaikki eivät tienneet omaa syntymäpäiväänsä tai sitä, kuinka

vanhoja olivat. Sinä tiesit kyllä tarkkaan oman ikäsi. Suomessa ikä merkitsee elämässäsi kaikkea. Se merkitsee, missä saat asua, mihin kouluun saat mennä, kuka sinusta huolehtii tai saatko päättää omista asioistasi itse. Sinä päivänä, kun täytät Suomessa 18, saat yhtäkkiä päättää kaikesta itse ja voit saada ajokortin ja vaikka äänestää. Sitten sinulla ei enää ole kotia, jossa on aikuisia huolehtimassa sinulle ruokaa tai kuuntelemassa huoliasi, koska sinusta tulee aikuinen yhden päivän aikana.

Sinä olet asunut Suomessa nyt neljä vuotta. Sait ensin yhden vuoden oleskeluluvan, ja sitten sinun piti hakea oleskelulupaa uudestaan. Et saanut tur-

vapaikkaa, koska sanotaan, ettei sinua vainota tai että kotimaasi on turvallinen. Jos hakemuksen perusteella saa turvapaikan tai toissijaisen suojelun statuksen, saa neljän vuoden oleskeluluvan. Jos taas saa oleskeluluvan muilla perusteilla, saa vain vuoden oleskeluluvan (Ulkomaalaislaki 4:53 §). Sitten täytyy hakea oleskelulupaa uudestaan. Jokainen hakukerta maksaa.

Yleensä yksintulleet nuoret saavat oleskeluluvan. Joskus heidät karkotetaan sen jälkeen, kun he ovat täyttäneet 18 (Maahanmuuttovirasto 2023). Sinä tiesit kaiken tämän ja sinulle oli stressaavaa miettiä, että saatko jäädä Suomeen, vaikka tiesitkin, että useimmat saavat jäädä.

Sinä aloitit koulun peruskoulussa valmistavalla luokalla, kun olit 15-vuotias. Valmistavalla luokalla sinulla oli turvallinen olo ja viihdyit siellä, mutta opiskelit enimmäkseen muiden vasta maahan tulleiden nuorten kanssa. Kun täytit 16 vuotta, sinut siirrettiin aikuisten maahanmuuttajien perustasteelle, vaikka et ollut aikuinen. Halusit opiskella suomalaisten nuorten kanssa, mutta sinulle kerrottiin, että olit liian vanha. Sinusta se tuntui omituiselta, koska kotimaassasi samalla luokalla oli kaikenikäisiä lapsia ja nuoria.

Myöhemmin kuulit, ettei peruskoulu olisi ehkä ollut sen parempi. Ystäväsi, jotka opiskelivat peruskoulussa, eivät silti opiskelleet suomalaisten nuorten kanssa, vaan heidät siirrettiin usein esimerkiksi käytävään opiskelemaan (ks. myös Hummelstedt ym. 2021). Toiset opiskelivat osittain erityisopetuksessa. Eivätkä ystäväsikään saaneet suomalaisia ystäviä, vaikka opiskelivatkin peruskoulussa.

Suomessa kaikki suomenkieliset elämässäsi ovat aina puhuneet selkosuomea. Se on eri kieli. Opiskelut nyt ammattikoulussa ja siellä kukaan ei puhu selkosuomea. Siksi sinun on vaikea ymmärtää opettajien ja nuorten puhetta koulussa, vaikka puhut erittäin sujuvaa suomea. Toivoisit, että sinulla olisi joku ystävä koulussa, joka voisi auttaa sinua ymmärtämään, mitä opettaja ja muut nuoret puhuvat.

Sinä harrastat jalkapalloa. Treeneissä joukkueen kapteeni tulee aina juttelemaan sinulle. Muut eivät juttele. Muut puhuvat sinulle silloin, kun sinä teet maalin peleissä. Silloin kaikki iloitsevat. Haluaisit, että sinulla olisi suomalaisia ystäviä koulussa ja vapaa-ajalla, mutta suomalaiset eivät juttele sinulle,

ja sinä pelkääät lähestyä suomalaisia nuoria. Sinusta olisi mukavaa, jos joku muukin juttelisi sinulle kuin joukkueen kapteeni.

Sinä olet neljän vuoden aikana asunut neljässä eri kodissa. Tiedät, että monet muut eivät ole asuneet aivan yhtä monessa kodissa, mutta kaikki joutuvat muuttamaan. Jotkut muuttavat enemmänkin kuin sinä olet muuttanut. Ohjaajat vaihtuvat monta kertaa, samoin opettajat ja luokkakaverit. Sanot, että on vaikeaa, kun tutustuu uusiin ihmisiin ja sitten täytyy muuttaa. Sitten kun taas on tutustunut uusiin ihmisiin, täytyy muuttaa taas uudestaan. Koskaan ei tutustu keneenkään kunnolla.

Sinun läheisiä sukulaisiasi asui samalla paikkakunnalla kuin sinä. Olisit halunnut muuttaa heidän luokseen, mutta se ei ollut mahdollista. Sinulle sanottiin, etteivät he tunne Suomen asioita yhtä hyvin kuin he tunsivat vastaanottokeskuksessa. Kerroit, että se tuntui sinusta epärealistilta. Kävit kuitenkin läheisiesi luona usein. Pian läheistesi luona olemisesta tuli ongelma, koska sinulle kerrottiin, että olit heidän kanssaan liian paljon. Sinun olisi pitänyt viettää enemmän aikaa nykyisen perheesi kanssa. Siis niiden ihmisten kanssa, jotka asuivat tai työskentelivät ryhmäkodissa. Sinä sanoit, ettei se ole mikään perhe. Perheenjäsenet osoittavat toisilleen rakkautta.

Sinun perheesi ei voinut tulla Suomeen, koska kun halusitte aloittaa perheenyhdistämisprosessin, se oli todella vaikeaa. Perheesi asuu Iranissa, ja heidän olisi pitänyt matkustaa Intiaan hakemaan perheenyhdistämistä. Matka on pitkä ja kallis. Ei heillä ole sellaisia rahoja. Heidän olisi pitänyt myös saada matkustusasiakirjat Afganistanista. Heillä ei ole passia. Matka Afganistaniin on vaarallinen. Sitten sinä täytit 18, ja oli liian myöhäistä hakea perheenyhdistämistä. Nyt afganistanilaiset voivat jättää perheenyhdistämishakemuksen myös Teheranissa, mutta silloin kun sinun perheesi olisi voinut tulla Suomeen, se ei ollut mahdollista.

Sinä täytit 18, ja sinulle sanottiin, että sinun pitää muuttaa pois ryhmäkodista. Sanoit, että on vaikeaa, kun ei ole aikuisia, jotka pysyisivät elämässäsi ja kun pitää huolehtia kaikesta itse. Vastaanottokeskuksessa yhdestä ohjaajasta tuli todella läheinen sinulle. Sanoit, että hän oli sinun ystävä ja niin kuin sinun äiti.

Mutta sinun piti muuttaa ja yhteys tuohon ihmiseen katkesi. Sinä sanot, ettei sinulla ei ole nyt ke-

tään aikuista, kenen kanssa voisit keskustella asioista. On sinulla sosiaalityöntekijä, jälkihuolloksi sitä sanotaan. Sinä et ole koskaan aiemmin tavannut häntä, koska hän on uusi sosiaalityöntekijä. Sinä sanoit, ettei hänelle voi kertoa kaikista asioista, että et tunne häntä. Mutta onneksi nyt sinä olet aikuinen.

Sinä olet onnellinen, koska saat asua Suomessa ja saat opiskella ja olla vapaa. Vapaus tuntuu silti vaikealta välillä, koska kaikki eivät halua sinua tänne. Kaupungilla ihmiset huutelevat joskus, että mene takaisin. Sinä sanoit, että sinusta tuntuu, ettet ole ihminen, koska olet maahanmuuttaja (ks. myös Edgeworth 2015). Mutta sinä opiskelet, harrastat ja ta-

paat ystäviäsi. Toivot, että saat töitä, kun valmistut. Sanot, että elämäsi on hyvä Suomessa.

Sinä olet yksintullut.

KT Lida Kauhanen työskentelee tutkijatohtorina Oulun yliopistossa. Hänen väitöskirjansa Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden esteitä yksintulleiden nuorten elämässä. Feministinen etnografia instituutioissa tarkastettiin 17.11.2023 Oulun yliopiston kasvatustieteen ja psykologian tiedekunnassa. Vastaväittäjänä toimi dosentti Eeva Puumala Tampereen yliopistosta. Väitöskirja on luettavissa osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:9789526238548>

KIRJALLISUUS

- Edgeworth, Kathryn (2015) Black Bodies, White Rural Spaces: Disturbing Practices of Unbelonging for 'Refugee' Students. *Critical Studies in Education* 56:3, 351–365. <https://doi.org/10.1080/17508487.2014.956133> (haettu 4.1.2024).
- Hopkins, Peter E. & Hill, Malcolm (2008) Pre-flight Experiences and Migration Stories: The Accounts of Unaccompanied Asylum-Seeking Children. *Children's Geographies* 6:3, 257–268. <https://doi.org/10.1080/14733280802183981> (haettu 4.1.2024).
- Hummelstedt, Ida, Holm, Gunilla, Sahlström, Fritjof & Zilliacus, Harreit (2021) 'Refugees Here and Finns There' – Categorisations of Race, Nationality, and Gender in a Finnish Classroom. *Intercultural Education* 32:2, 145–159. <https://doi.org/10.1080/14675986.2020.1851174> (haettu 4.1.2024).
- Lems, Annika (2020) Being Inside Out: The Slippery Slope Between Inclusion and Exclusion in a Swiss Educational Project for Unaccompanied Refugee Youth. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 46:2, 405–422. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1584702> (haettu 4.1.2024).
- Maahanmuuttovirasto (2023). Tilastot. Yksintullut alaikäinen. Päätökset 1/2015–7/2023. <https://tilastot.migri.fi/index.html#decisions/23330/49/14?l=en&start=540&end=642> (haettu 30.8.2023).
- Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301.